

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Άριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια (Β3, 1-2/Β6, 1-4)****A1.****ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ**

Γιατί η ηθική σχετίζεται με την ευχαρίστηση και τη δυσaréσκεια, αφού εξαιτίας της ευχαρίστησης κάνουμε τα ευτελή πράγματα, ενώ εξαιτίας της δυσaréσκειας μένουμε μακριά από τα όμορφα πράγματα. Γι' αυτό πρέπει από την πιο μικρή ηλικία, να έχουμε πάρει εκείνη την αγωγή που, όπως λέει ο Πλάτων, θα μας κάνει να ευχαριστιόμαστε και να δυσारेστούμαστε μ' αυτά που πρέπει · η ορθή παιδεία αυτή είναι.

Αλλά δεν πρέπει να το πούμε μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο, ότι δηλαδή (η αρετή) είναι έξη, πρέπει να πούμε και τι είδους έξη είναι. Οφείλουμε λοιπόν να πούμε ότι κάθε αρετή, όποιου πράγματος είναι αρετή, και το ίδιο το πράγμα το κάνει να φτάσει στην τελειότερη κατάσταση του και το βοηθάει να εκτελέσει με τον πιο σωστό τρόπο το έργο (= αυτό για το οποίο είναι προορισμένο) · η αρετή του οφθαλμού και τον οφθαλμό τον κάνει τέλειο και το έργο του, αφού η αρετή του οφθαλμού είναι που κάνει να βλέπουμε καθαρά. Παρομοίως, η αρετή του ίππου κάνει τον ίππο ικανό και να καλπάζει και να κρατήσει τον αναβάτη και να μείνει στη θέση απέναντι στους εχθρούς. Εάν αυτός ο συλλογισμός έχει γενική εφαρμογή, τότε και η αρετή του ανθρώπου θα είναι η έξη με την οποία γίνεται ενάρητος ο άνθρωπος και με την οποία θα επιτελέσει σωστά το δικό του έργο.

B1.

Ένας άνθρωπος, αφού έχει διαμορφώσει τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του, δοκιμάζει κατά την εκτέλεση μιας πράξης ένα ευχάριστο ή δυσάρεστο συναίσθημα και αυτό αποτελεί ένδειξη (σημάδι) ότι πλέον έχουν διαμορφωθεί αυτά τα στοιχεία. Για να κάνει πιο ξεκάθαρη τη θέση του ο Άριστοτέλης φέρνει δύο παραδείγματα: στο πρώτο ο άνθρωπος απέχει από κάτι, ενώ στο δεύτερο δοκιμάζει κάτι.

- Στην αποχή από τις σωματικές ηδονές: Όταν ένας άνθρωπος κρατιέται μακριά από σωματικές απολαύσεις (εδώ εννοούνται οι κακές ηδονές) και την αποχή τη συνοδεύει ένα ευχάριστο συναίσθημα, αυτό σημαίνει ότι έχει διαμορφωθεί ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και ο άνθρωπος αυτός είναι σώφρονας. Αντίθετα, αν κάποιος δυσανασχετεί γι' αυτή την αποχή, αυτό σημαίνει ότι έχει διαμορφωθεί ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του: αυτός ο άνθρωπος είναι ακόλαστος.
- Στην αντιμετώπιση των δεινών: Όταν ένας άνθρωπος αντιμετωπίζει όσα έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου και αυτή την αντιμετώπιση τη συνοδεύει ένα ευχάριστο (ή τουλάχιστον όχι δυσάρεστο) συναίσθημα, αυτό σημαίνει ότι έχει διαμορφωθεί ένα

μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του και ο άνθρωπος αυτός είναι ανδρείος · αντίθετα, αν κάποιος νιώθει δυσάρεστα με αυτή την αντιμετώπιση, αυτό σημαίνει πάλι ότι έχει διαμορφωθεί ένα μόνιμο στοιχείο του χαρακτήρα του: ο άνθρωπος αυτός είναι δειλός.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τον Αριστοτέλη, δεν είναι αρκετό να κρατάει κανείς μια ηθική στάση για να δικαιούται (επί παραδείγματι) τον ηθικό χαρακτηρισμό του σώφρονα, δεν είναι αρκετό να απέχει από τις σωματικές ηδονές, αλλά επιπλέον να ευχαριστείται γι' αυτή την αποχή. Επομένως, ο φιλόσοφος υπογραμμίζει ότι οι ηθικές αρετές αποτελούν πηγή ευχαρίστησης για τον άνθρωπο.

Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι έξεις σταθεροποιούν τη συμπεριφορά μας και ότι κριτήριο για την οριστική διαμόρφωσή τους αποτελεί η ηδονή ή η λύπη που προκαλείται από τα έργα μας. Ο σώφρων χαίρεται, επειδή κυριαρχεί επί των σωματικών ηδονών και είναι εγκρατής. Το ίδιο και ο ανδρείος, όταν συμμετέχει στους κινδύνους. Νιώθει ικανοποίηση, όταν δείχνει γενναιότητα. Αντίθετα, όποιος αισθάνεται λύπη για την αποχή από τις σωματικές ηδονές, είναι ακόλαστος. Και όποιος αποφεύγει τους κινδύνους από φόβο, είναι δειλός. Συμπέρασμα “*Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ*”, συνδέεται δηλαδή η ηθική αρετή με την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια. Η ηθική συνδέεται στενά με συναισθήματα και επιθυμίες.

B2.

α) ἔξις:

Οι έξεις (οι οποίες είναι ουδέτερες αξιολογικά) είναι τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα, που αποκτώνται με την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Επομένως, η επανάληψη θετικών ενεργειών οδηγεί στην απόκτηση θετικών έξεων, ενώ η επανάληψη αρνητικών ενεργειών στην απόκτηση αρνητικών έξεων. Ο Αριστοτέλης, δηλαδή, χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη λέξη δίνοντάς της ηθικό περιεχόμενο.

ἀρετή:

Η αρετή με κριτήριο το προσεχές της γένος, δηλαδή το πού εντάσσεται, το πού ανήκει, είναι έξις. Ενώ, με κριτήριο την ειδιοποιό διαφορά της (δηλαδή το γνώρισμα χάρη στο οποίο διακρίνεται από τις ομογενείς της έννοιες), η αρετή μπορεί να θεωρηθεί: ως προς τον τρόπο εκδήλωσης και λειτουργίας της, τελειότητα και επιτυχία, ενώ ως προς τη φύση της μεσότητα.

ἔργον:

Είναι η λειτουργία (σκοπός) για την οποία έχει κατασκευαστεί ένα όν (ή ακόμα και ένα αντικείμενο, όπως είχε υποστηριχθεί από τον Πλάτωνα). Η φύση έχει αναθέσει σε καθετί που υπάρχει σ' αυτόν τον κόσμο ένα έργο, μια καθορισμένη πορεία. Αυτό για το οποίο είναι προορισμένο. Επομένως, όταν επιτελεστεί επιτυχώς το έργο, το όν φτάνει στην τελειώσή του.

β) Οι έξεις προκύπτουν από την επανάληψη ομοίων ενεργειών. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι μια έξη δεν εξυπακούεται ότι είναι θετική, γι' αυτό και πρέπει να αποδίδουμε μια ποιότητα στις πράξεις μας, ώστε εκ της επαναλήψεως να προκύψει μια θετική έξις. Ο Αριστοτέλης μάλιστα τόνισε τη σημασία που έχει η επανάληψη ομοίων ενεργειών από την πολύ μικρή ηλικία. Σημαντικό κριτήριο στη δημιουργία μιας έξεως, αποτελεί η ευχαρίστηση (ηδονή) ή η δυσαρέσκεια (λύπη) που συνοδεύει τις πράξεις μας. Κατά τον Αριστοτέλη, κάθε φυσικό όν από τη στιγμή που γεννιέται, αυξάνεται και «κινείται», γιατί έχει να επιτελέσει ένα ορισμένο έργο από τη φύση, και οδηγείται στο «τέλος», στον τελικό στόχο του, στην τελειότερη μορφή του. Όπως κάθε όν έχει «τέλος», έτσι και η ανθρώπινη ψυχή έχει «τέλος» και αυτό είναι το «αγαθόν, η αρετή».

B3.

Σχολικό βιβλίο, σελίδα 141: «Είκοσι χρόνια έμεινε ο Αριστοτέλης ... να θυσιάζει δηλαδή ακόμη και τις πιο προσωπικές του απόψεις, αν είναι να σωθεί η αλήθεια;»

B4.

<i>Σχεδόν</i>	άπεχόμενος, άπεχόμεθα, έξις, έξεων
<i>Αχάριστος</i>	χαίρων
<i>Ασήμαντος</i>	σημείον
<i>Ενδεής</i>	δει
<i>Πρόφαση</i>	φησίν
<i>Διαμονή</i>	μείναι, ύπομένων
<i>Άρτιος</i>	άρετή
<i>Τελεσίδικος</i>	άποτελεϊ
<i>Δημαγωγός</i>	ήχθαί
<i>Καταδρομικό</i>	δραμεϊν

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Θουκυδίδου Ἱστοριῶν VII, 61****Γ1.****ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ**

Ἄνδρες στρατιώτες, και των Αθηναίων και των άλλων συμμάχων, ο αγώνας που θα ακολουθήσει είναι κοινός για όλους ανεξαιρέτως, και για τη σωτηρία και για την πατρίδα του καθενός, όχι λιγότερο απ' ότι για τους αντιπάλους. Γιατί, αν νικήσουμε τώρα με τα πλοία (ή στη ναυμαχία) είναι δυνατόν κάποιος να ξαναδεί τη δική του πόλη (ή πατρίδα) που υπάρχει κάπου. Δεν πρέπει να χάνουμε* το θάρρος μας* (ή να στενοχωριόμαστε*) ούτε να παθαίνουμε* αυτό που παθαίνουν οι πιο άπειροι από τους ανθρώπους οι οποίοι όταν (ή αν) νικηθούν στις πρώτες μάχες (ή στους πρώτους αγώνες) έπειτα φοβούνται για πάντα παρόμοιες συμφορές. Αλλά και όσοι από τους Αθηναίους είστε εδώ επειδή (ή που) έχετε την εμπειρία πολλών πολέμων, και όσοι από τους συμμάχους (βρίσκεστε εδώ) επειδή (ή που) πολεμάτε πάντα μαζί μας θυμηθείτε τα παράδοξα που συμβαίνουν στους πολέμους.

* Σημείωση: Στα σημεία αυτά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το β' πληθυντικό πρόσωπο

Γ2.

ἀγών	αγώνας
ναυσίν	ναῦ
ὄπερ	αἷσπερ
πρώτοις	προτέροις
σφαλέντες	σφαλεῖσι
κρατήσωμεν	κράτει
ἐπιδεῖν	ἐφορᾶν
πάσχειν	πείσεται
ἔχουσιν	σχοίην
μνήσθητε	ἐμνήσθησαν

Γ3.**α)**

• στρατιῶται	ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο ἄνδρες
• τῷ	δοτική προσωπική στο απρόσωπο ρήμα ἔστι
• ἄθυμειν	τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα χρή
• τῶν ἀνθρώπων	ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική από το επίθετο υπερθετικού βαθμοῦ οἱ ἀπειρότατοι
• ταῖς ξυμφοραῖς	ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική από το επίθετο ὁμοίαν
• τῶν παραλόγων	αντικείμενο του ρήματος μνήσθητε (τα ρήματα μνήμης-λήθης δέχονται αντικείμενο σε γενική)

β)**1^{ος} τρόπος:***Ειδική πρόταση:*

Ὁ Νικίας εἶπεν ὅτι εἰ γὰρ κρατήσαιεν (ἢ κρατήσειαν) ταῖς ναυσίν, εἴη τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδειν.

2^{ος} τρόπος:*Ειδικό απαρέμφατο:*

Ὁ Νικίας εἶπεν εἰ γὰρ κρατήσαιεν (ἢ κρατήσειαν) ταῖς ναυσίν εἶναι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδειν.

Διευκρίνιση από την Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων

Στην περίπτωση αυτή υπάρχει συντακτική αμφισημία, την οποία οφείλουν να προσέξουν οι βαθμολογητές, επειδή, σύμφωνα με το σχολικό συντακτικό (σελ.167) μπορεί να θεωρηθεί ότι το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης φανερώνει γνώμη του υποκειμένου, οπότε στον πλάγιο λόγο διατηρείται η υποτακτική της υποθετικής πρότασης.